

*In memory of Terry Holmes*  
1951 - 2019

## Colofon

**Auteurs:** Robert Still, Hugh Harrop, Tiom Stenton en Luís Dias  
**Vertaling:** Ger Meesters  
**Omslag:** Villa Grafica, Jan Kees van Nek

**Nederlandse vertaling:**  
© KNNV Uitgeverij, Zeist  
ISBN 978 90 5011 746 3  
NUR 430  
[www.knnvuitgeverij.nl](http://www.knnvuitgeverij.nl)

**Oorspronkelijke titel:**  
*Europe's Sea Mammals. A field guide to the whales, dolphins, porpoises and seals*  
© Princeton University Press, 2019

## Natuur ontdekken en beleven

KNNV Uitgeverij is de uitgever van informatieve boeken over natuur & duurzaamheid. Je vindt bij ons inspirerende boeken op het gebied van Groene Lifestyle, Kind & Natuur, Wildlife & Reizen, Filosofie & Wetenschap. Daarmee geeft de uitgeverij waardevolle kennis door aan een breed publiek. Zo dragen we bij aan de bescherming van de Nederlandse natuur en aan het plezier dat je eraan beleeft.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photocopy, microfilm or any other means without the written permission from the publisher.

Productie en ontwerp door **WILD**Guides Ltd., Old Basing, Hampshire UK.

# Inhoud

---

<b>Voorwoord</b> .....	7
<b>Hoe deze gids te gebruiken</b> .....	8
<b>Wat is een zeezoogdier?</b> .....	9
Zeeroofdieren .....	10
Walvissen .....	12
<b>De regio die in deze gids wordt beschreven</b> .....	16
<b>Bedreigingen voor zeezoogdieren in de 21e eeuw</b> .....	18
<b>Opnametechnieken en fotografie</b> .....	20
<b>Europese zeezoogdieren kijken</b>	
Waar en wanneer kijken .....	22
Hoe te kijken .....	24
Determinatie .....	25
Gedrag .....	27
 <b>ZEEZOOGDIEREN VAN EUROPA</b> (zie de volgende bladzijden voor de soorten)	33
 <b>Woordenlijst</b> .....	186
<b>Observatierichtlijnen</b>	
Observatierichtlijnen: zeehonden – op land .....	188
Observatierichtlijnen: vaartuigen – op zee .....	189
<b>Gestrande walvissen en het redden van zeezoogdieren</b> .....	190
<b>Soorten genoemd in de beschrijvingen</b> .....	191
<b>Wetgeving</b> .....	194
<b>Referenties</b> .....	196
<b>Verantwoording foto's en illustraties</b> .....	202
<b>Niet-Nederlandse namen van walvissen</b> .....	204
<b>Register</b> .....	206
<b>Dankwoord</b> .....	208

# ZEEZOOGDIEREN VAN EUROPA

(D = dwaalgast; † = uitgestorven in regio; \* = buiten de regio) **Determinatie op zee** **Verdere informatie**

## WALVISSEN VAN EUROPA

<b>DE GROTE WALVISSEN, VERGELIJKINGSTABEL</b> .....	34	
BALEINWALVISSEN		
D Groenlandse walvis <i>Balaena mysticetus</i> .....	36	124
D†Noordkaper <i>Eubalaena glacialis</i> .....	38	125
<b>'Vinloze' walvissen en vinvissen met vinnen vergeleken</b> .....	40	
Bultrug <i>Megaptera novaeangliae</i> .....	42	132
Blauwe vinvis <i>Balaenoptera musculus</i> .....	44	130
Gewone vinvis <i>Balaenoptera physalus</i> .....	46	130
Noordse vinvis <i>Balaenoptera borealis</i> .....	48	128
Brydevinvisa <i>Balaenoptera edeni</i> .....	50	129
Dwergvinvis <i>Balaenoptera acutorostrata</i> .....	52	127
D Antarctische dwergvinvis <i>Balaenoptera bonaerensis</i> .....	54	128
D†Grijze walvis <i>Eschrichtius robustus</i> .....	55	133
POTVISSEN		
Potvis <i>Physeter macrocephalus</i> .....	56	136
Kleinste potvis <i>Kogia sima</i> .....	58	137
Dwergpotvis <i>Kogia breviceps</i> .....	59	138
<b>Determinatie van kleinste potvis en dwergpotvis</b> .....	60	
<b>Determinatie van 'ZWARTVISSEN'</b> .....	61	
<b>KLEINERE WALVISSEN, VERGELIJKINGSTABEL</b> .....	62	
'ZWARTVISSEN'		
Indische griend <i>Globicephala macrorhynchus</i> .....	64	140
Griend <i>Globicephala melas</i> .....	66	141
Zwarte zwaardwalvis <i>Pseudorca crassidens</i> .....	68	144
Orka <i>Orcinus orca</i> .....	70	142
D? Witlipdolfijn <i>Peponocephala electra</i> .....	72	140
D? Dwerggriend <i>Feresa attenuata</i> .....	73	139
DOLFIJNEN EN BRUINVISSEN		
Gewone dolfijn <i>Delphinus delphis</i> .....	74	145
Witflankdolfijn <i>Lagenorhynchus acutus</i> .....	76	147
Witsnuitdolfijn <i>Lagenorhynchus albirostris</i> .....	78	148
Gestreepte dolfijn <i>Stenella coeruleoalba</i> .....	80	153
Atlantische vlek-dolfijn <i>Stenella frontalis</i> .....	82	150
* Slanke dolfijn <i>Stenella attenuata</i> .....	84	151
* Clymenedolfijn <i>Stenella clymene</i> .....	85	152
D? Sarawakdolfijn <i>Lagenodelphis hosei</i> .....	86	149
* Kameroendolfijn <i>Sousa teuszii</i> .....	87	150
Snaveldolfijn <i>Steno bredanensis</i> .....	88	154
Tuimelaar <i>Tursiops truncatus</i> .....	90	155
Gramper <i>Grampus griseus</i> .....	92	157
Bruinvis <i>Phocoena phocoena</i> .....	94	158

## Walvisachtigen

### Mysticeti – Baleinwalvissen

#### BALEINWALVISSEN

**Families: Balaenidae, Balaenopteridae (vinvisen) en Eschrichtidae (grijze walvis)**

Groenlandse walvis ( blz. 36/124)

Noordkaper ( blz. 38/125)

Bultrug ( blz. 42/132)

Blauwe vinvis ( blz. 44/130)

Gewone vinvis ( blz. 46/130)

Noordse vinvis ( blz. 48/128)

Brydevinvis ( blz. 50/129)

Dwergvinvis ( blz. 52/127)

Antarctische dwergvinvis ( blz. 54/128)

Grijze walvis ( blz. 55/133)

Deze groep is vernoemd naar de baleinen die aan hun bovenkaak hangen en worden gebruikt om mee te filtervoeren. De twee vinloze **Balaenidae** hebben een kenmerkende V-vormige 'blow' en zijn dwaalgasten in de oostelijke Atlantische Oceaan. **Vinvisen** worden gekenmerkt door de uitdijende ventrale huidplooien die van de keel naar de navel lopen. De **grijze walvis** is de afgelopen jaren weer twee keer in de Atlantische Oceaan geregistreerd. Ondanks hun omvang zijn baleinwalvissen gestroomlijnd en in staat tot aanzienlijke snelheden. Ze hebben een grote, afgeplatte kop met een centraal dubbel blaasgat. De grotere soorten kunnen een verticale 'blow' van enkele meters hoog uitademen.

ZWEMRICHTING →



NOORDKAPER



GEWONE VINVIS



GRIJZE WALVIS

### Odonticeti – Tandwalvissen

#### POTVISSEN

**Families: Physeteridae en Kogiidae**

Potvis ( blz. 56/136)

Kleinste potvis ( blz. 58/137)

Dwergpotvis ( blz. 59/138)

Beide potvisfamilies zijn tandwalvissen met een omvangrijk lichaam, een vierkante kop die groot is in verhouding tot het lichaam, en een smalle, korte onderkaak voorzien van tanden. Het enkele blaasgat bevindt zich iets links op de kop en produceert een 'blow' die naar voren en naar links is gericht. De **Physeteridae** bestaat uit één soort, de potvis, de grootste tandwalvis; de **Kogiidae** bestaat uit twee soorten, die tot de kleinste tandwalvissen behoren. Alle potvissen zijn gespecialiseerd in de jacht op diepzee-inktvis en zijn daarom meestal alleen ver van land te zien.



POTVIS



KLEINSTE POTVIS

# Europese zeezoogdieren kijken – gedrag

Het gedrag van walvisachtigen varieert sterk tussen soorten. Sommige gedragingen helpen bij de determinatie – sommige grote walvissen tonen regelmatig hun staartvin als ze duiken, terwijl andere dat niet doen. Een walvis die dit doet, is eerder een Blauwe vinvis, Bultrug of Potvis dan een Gewone, Noordse, Bryde- of Dwergvinvis. Veel van deze gedragingen op zichzelf misschien niet diagnostisch voor een soort, maar ze kunnen naast andere kenmerken die worden opgemerkt helpen bij de determinatie.

**BLOWING** – sommige soorten hebben een enkel en andere een dubbel blaasgat; vaak centraal boven op de kop, maar andere zitten meer opzij, wat resulteert in een blow schuin, in plaats van recht, omhoog.



BLAUWE VINVIS

GEWONE VINVIS

NOORDSE/BRYDE

BULTRUG

GROENL./NOORDKAPER

POTVIS

*De blow van Balaenopteridae is kolomachtig en varieert van de enorme, blow van de Blauwe en Gewone vinvis, tot de lagere, meer diffuse blow van de Noordse en Brydevinvis en de Bultrug. De blow van de kleinere soorten is onopvallend en meestal alleen zichtbaar in rustige weersomstandigheden.*

*De Balaenida hebben een V-vormige blow; de Potvis heeft een schuine blow onder een lage hoek vanuit het naar links gerichte blaasgat.*

**FLUKING** – is kenmerkend voor sommige grotere walvissen, vooral tijdens het duiken. Of een dier bij het duiken al dan niet zijn staartvin toont, kan een goede aanwijzing zijn voor de determinatie, vooral bij de Balaenopteridae. Kleinere soorten kunnen hun staart laten zien bij *lob-tailing* of *tail-slapping* (zie blz.31).

Brede driehoek; gladde achterrand;  
**geheel donker grijs**



BLAUWE VINVIS

Brede; **'geschubde'** achterrand; **zwart vanboven, witte vlekken vanonder**



BULTRUG

**Diepe driehoek;** rechte/iets convexe achterrand; **donker**

NB dit individu heeft beschadigingen aan de achterrand



POTVIS

Brede driehoek; gladde achterrand;  
**geheel zwart**



NOORDKAPER

Brede driehoek; gladde achterrand;  
zwart (oudere dieren **kunnen wat wit op staart en staartaanzet hebben**)



GROENLANDSE WALVIS

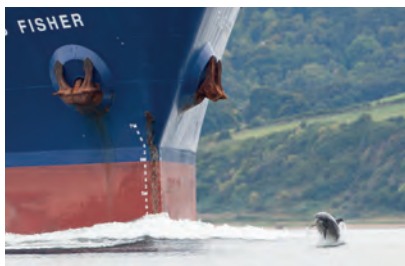
Brede driehoek; convexe achterrand;  
**grijs, gewoonlijk witgevekt**



GRIJZE WALVIS

*Naast het verschaffen van aanvullende soortinformatie, kan het patroon bij soorten met markeringen op de staart worden gebruikt om individuen te identificeren. Als het je lukt om een foto te maken, heb je niet alleen een spectaculair aandenken, maar ook zeer nuttige informatie voor het onderzoek van walvisachtigen (zie Fotodeterminatie op blz.21)*

**VERPLAATSINGEN** – sommige walvisachtigen zijn snel, sommige langzaam; sommige reizen alleen, andere in groepen; en sommige zullen zich voegen bij andere walvisachtigen. Deze eigenschappen kunnen helpen bij de determinatie, maar meestal alleen als aanvullende informatie.



**Bow-riding** – is de activiteit van walvisachtigen die zwemmen in de drukgolf die ontstaat voor schepen of dieren die door het water bewegen. Meestal te zien bij schepen, zoals deze **Tuimelaar** (links) en **Gewone dolfijn** (midden), maar dit gedrag ook worden waargenomen bij reizende grote walvissen (zie *Associatie blz.31*). Het wordt meestal vertoond door kleinere walvisachtigen, zoals dolfijnen, en kan waarnemers een indrukwekkende kijk van bovenaf op de dieren bieden, bijvoorbeeld op de **Gewone dolfijn** (rechts).



**Porpoising** – is wanneer een walvisachtige uit het water springt terwijl hij met hoge snelheid zwemt en het water met de kop het eerst weer binnengaat. Dit gedrag dat vaak wordt herhaald is vooral te zien bij leden van de dolfijnfamilie, zoals bij deze **Gewone dolfijnen**.



**Logging** – wanneer walvisachtigen, zoals deze Indische grienden, onbeweeglijk op het wateroppervlak rusten, waarbij ze hun lichaam gehouden horizontaal houden.

**Surfacing** – zwemmende walvisachtigen zullen typisch aan de oppervlakte komen met een rollende en regelmatige beweging naar voren. Terwijl ze rollen, zijn er achtereenvolgens verschillende lichaamsdelen te zien. De vorm van deze 'snapshot'-profielen, zoals waar en wanneer de rugvin ten opzichte van de kop verschijnt, evenals de timing en snelheid van de rol zijn vaak nuttige aanwijzingen voor de determinatie. Hieronder tonen een **Indische griend** en haar kalf de voor grienden typische sequentie. Alle soortbeschrijvingen in dit boek hebben geannoteerde silhouetten die de surfacing-sequentie voor die soort weergeven.



# De grote walvissen



**Bruinvis**  
1,5–1,7 m blz. 94



**Gewone dolfijn**  
1,7–2,5 m blz. 74



**Orka**  
5,0–9,5 m blz. 70

## Schaal

De walvisachtigen worden hier afgebeeld op een schaal van ca. 1: 180 of 0,6% van de ware grootte.

De Bruinvis, Gewone dolfijn en Orka worden ook op deze schaal getoond om het enorme verschil in grootte tussen hen en de grote walvissen te illustreren. Dit is iets dat vaak moeilijk is in te schatten bij het bekijken van een grote walvis, omdat slechts een klein deel van zijn rug te zien is wanneer hij aan de oppervlakte komt.

### ZEEVOGELS ALS SCHAAL

Daarnaast zijn er afbeeldingen van twee vogels: een Jan-van-gent *Morus bassana* en een Kuhls pijlstormvogel *Calonectris diomedea*. Dit zijn twee redelijk grote zeevogels die vaak geassocieerd zijn met of voorkomen in de buurt van walvisachtigen; de Jan-van-gent wordt meestal waargenomen in het noordelijke deel van de regio; de Kuhls pijlstormvogel in het zuiden.

KUHLS PIJLSTORMVOGEL



JAN-VAN-GENT

**BULTRUG**  
13–16 m  
blz. 42



**POTVIS**  
11–20 m  
blz. 56

NB De dolfijngrote Kleinste potvis en Dwergpotvis staan op blz. 62



**GRUIZE WALVIS** (lokaal uitgestorven, nu dwaalgast)  
11–15 m  
blz. 55



**NOORDKAPER** (lokaal uitgestorven, nu dwaalgast)  
11–18 m  
blz. 38



**GROENLANDSE WALVIS** (dwaalgast)  
14–19 m  
blz. 36



NB Blauwe vinvis geschaald op ca. 25 m lang – aan de ondergrens van de marge

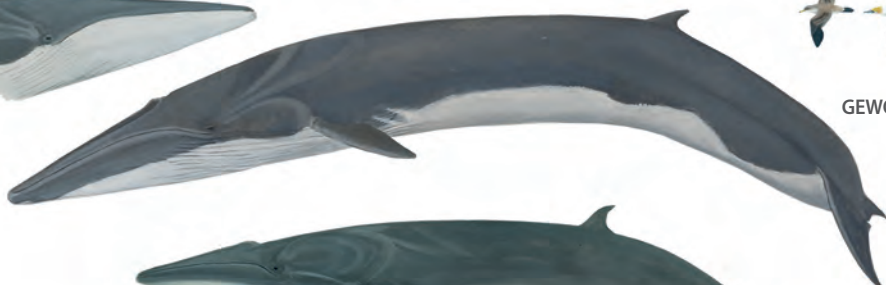
**BLAUWE VINVIS**  
25–33 m  
blz. 44



*Gewone vinvis*  
(toont de witte rechterzijde van de kaak)



**GEWONE VINVIS**  
19–27 m  
blz. 46



**NOORDSE VINVIS**  
12–16 m  
blz. 48



**BRYDEVINVIS**  
12–14 m  
blz. 50

NB Antarctische dwergvinvis (dwaalgast blz. 54)  
is feitelijk identiek aan de dwergvinvis, en verschilt  
alleen door het patroon op de flippers

ANTARCTISCHE DWERGV. DWERGVINVIS



**DWERGVINVIS**  
7–10 m  
blz. 52



NB Dwergvinvis geschaald op  
ca. 10 m lang – aan de bovengrens van de marge

**Surfacing-illustraties** De hieronder weergegeven **Dwergvinvis** illustreert hoe weinig van een walvis aan de oppervlakte te zien is. Het deel van het dier onder het oppervlak is vervaagd. In de volgende soortbeschrijvingen worden alle soorten op deze manier afgebeeld om dit belangrijke punt te benadrukken.





**'Vinloze' walvissen vergeleken** Hoewel het geen formele groep is, missen deze soorten ofwel een vin, hebben een driehoekige bult of kunnen, zoals bij Bultrug (een vinvis), een opvallende vin hebben (die eigenlijk prominenter kan zijn dan die van Blauwe vinvis). Alle soorten in deze 'groep' hebben echter onderscheidende niet-vinvisprofielen en -kenmerken.

**Een opmerking over de blow** Blows worden hier niet getoond, maar zijn ter vergelijking afgebeeld op blz. 27. Hoewel de blow een nuttige indicatie is, zijn ze zelden diagnostisch voor een soort, omdat ze afhankelijk zijn van een aantal factoren, zoals de grootte van het dier, duur van recente diepe duik, weersomstandigheden en kijkhoek. Hier wordt een korte beschrijving gegeven, samen met de belangrijkste morfologische kenmerken voor de determinatie.

**BULTRUG**  
blz. 42

driehoekige/afgeronde  
bult in plaats van een vin

uniek profiel; lang lichaam met  
gebochelde rug

BLOW dichte,  
'paddenstoel'

bult onder stompe vin

**POTVIS**  
blz. 56

driehoekige/afgeronde  
bult in plaats van een vin

uniek profiel; leigrijs tot bruin 'boomstam-  
achtig' lichaam het blaasgat ver naar voren

BLOW opzij,  
gehoekt

**GRIJZE WALVIS**  
blz. 55

kleine bult in plaats  
van een vin

uniek grijs-wit gylekt lichaam

BLOW hartvormig,  
breed

**NOORDKAPER**  
blz. 38

geen vin

uniek kopprofiel met eeltplekken

BLOW V-vormig  
van voren gezien

**GROENLANDSE WALVIS**  
blz. 36

geen vin

uniek 'dubbel' kop- en  
rugprofiel

BLOW V-vormig  
van voren gezien

**Vinvissen met vin vergeleken** Vaak aangetroffen als individu of in groepen van de eigen soort, waardoor het moeilijk kan zijn om de grootte vast te stellen, omdat jongere dieren van een grotere soort in lengte overlapt met volwassen dieren van een kleinere soort. Een combinatie van kenmerken en gedrag maken een determinatie van bijna elke vinvis in de regio mogelijk.

**OMURAWALVIS *Balaenoptera omurai*** Een intrigerende waarneming uit 2013 van een gestrande Omurawalvis (alleen bekend uit de westelijke Stille Oceaan) bij Mauritanië betreft mogelijk een dwaalgast of een tot nu toe onbekende Atlantische populatie. De Omurawalvis (9,5–11,5 m) valt in grootte **tussen de Dwergvinvis en Brydevinvis en lijkt op de gewone vinvis met zijn asymmetrische kaakmarkeringen**: een donkergrijze linker onderkaak en een donkere rechter onderkaak met een witte vlek. De rugvin is sikkelvormig met een voorrand die geleidelijk afloopt in de rug, tussenvorm tussen de meer geleidelijke helling van de Gewone vinvis en de scherpere hoek van Bryde- en Noordse vinvis. Hij heeft meestal een enkele prominente middelste richel op het rostrum, maar kan zwakke zijdelingse richels hebben.

**DWERG-VINVIS**  
blz. 52

BLOW <3 m,  
onopvallend,  
vaak zwak of  
afwezig

sikkelvormige vin, minder ge-  
hoekt dan die Noordse of Bryde klein, donker lichaam

**snelle rol**: kop; dan kop en lichaam; dan lichaam en vin;  
toont staartaanzet voor een diepe duik; **nooit staartvin**

een richel op kort rostrum



gelige baleinen soms zichtbaar

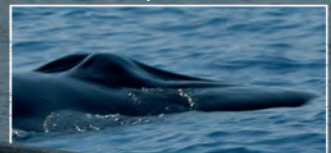
**BRYDEVINVIS**  
blz. 50

BLOW  
<4 m, zwak

sikkelvormige vin;  
iets minder rechtop dan gemiddelde lengte, donker  
bij Noordse (asgrijs) lichaam

**korte, ondiepe rol**: kop vaak samen met vin te zien;  
toont staartaanzet voor een diepe duik; **nooit staartvin**

drie richels op de recht rostrum



**NOORDSE VINVIS**  
blz. 48

BLOW  
<4 m, ZWAK

sikkelvormige, hoge,  
opgerichte vin gemiddelde lengte, donker  
(staalgrijs) lichaam

**korte, trage rol**: kop vaak samen met vin te zien;  
actief aan het oppervlak; **vaak met alleen de vin  
zichtbaar**

een richel op iets gebogen rostrum



**GEWONE VINVIS** gehoekte, **naar achter  
gebogen vin**  
blz. 46

lang, donker lichaam; lichte pijlvormige strepen op  
rug en flanken achter de kop

**lange, trage rol**: kop; dan rug en vin; toont staartaanzet  
voor een diepe duik; **zeer zelden staartvin**

BLOW  
<8 m, krachtig

**BLAUWE VINVIS** **zeer kleine, stompe, naar  
achter gebogen vin**  
blz. 44

zeer lang, lichtgevekt blauwgrijs lichaam

BLOW <10 m,  
krachtig

**zeer lange, zeer trage rol**: kop en lichaam; dan meer lichaam; dan lichaam en rugvin;  
toont staartaanzet en **soms staartvin**

**NB BULTRUG***Megaptera novaeangliae*

Seizoensmigrant; overwintert, paart en werpt in tropische/subtropische wateren, noordwaarts bewegend en de zomer doorbrengend (mei–sep.) in koele gematigde tot subarctische wateren. Sommige overwinteren elk jaar in gematigde wateren.

L♂ 13–14 m; ♀ 15–17 m | GW 25.000–30.000 kg

**BESCHRIJVING:** Een grote, gedrongen walvis; zwart of donkergrijs op de rug en flanken, wit vanonder, met een brede kop bedekt met vlezig knobbels en opvallende, zeer lange borstvinnen. Individuen in de Atlantische Oceaan hebben voornamelijk witte flippers. De rugvin, op  $\frac{2}{3}$  van de rug, is meestal kort en stomp.

**GROEPSGROOTTE:** Vaak solitair, maar kleine groepen van maximaal 3, soms meer in zomerfoerageergebieden.

**GEDRAG:** Zeer vocaal en vaak erg demonstratief. Ze breachen, lob-tailen en flipper-slappen regelmatig. Voedt zich met vis in scholen, meestal door met open bek te zwemmen, soms schakelen ze vis uit met hun flippers. Vaak werken groepen dieren samen om vissen bijeen te drijven en zij aan zij te foerageren met gesynchroniseerde acties of met bellennetten. Foeragerende dieren zwemmen met 2-7 km/u, reizende dieren meestal 5-15 km/u, max. 25 km/u.

**VOORKOMEN:** Wijdverspreid over alle oceanen van de wereld, maar zeldzaam in de oostelijke Noord-Atlantische Oceaan. Hun aantal neemt echter toe (bijv. bij IJsland, van 1800 in 1987 tot meer dan 10.000 in 2015). Zeldzaam, maar steeds vaker gezien in de Middellandse Zee.

**ANDERE AFBEELDINGEN:** Lob-tailing (blz. 31), Groep (blz. 31).



**WAAR TE ZIEN:** **IJsland:** Het hele jaar, het meest betrouwbaar in april–sep. **Noorwegen:** Lofoten en Vesterålen okt.–jan. **VK:** wordt sinds 1990 bijna jaarlijks bij Shetland gezien en, hoewel minder voorspelbaar, regelmatig voor de noordoostkust. **Ierland:** redelijk regelmatig voor de zuid- en zuidwestkust. **Azoren:** op de trekroute Kaapverdië–Noorwegen, jaarlijks in wisselende aantallen in april–mei. **Nederland:** zeer zeldzaam langs de Noordzeekust.

**WAARNEMINGSTIPS:** Het best te zien op een speciale reis; let op de dichte blow en de lange, lage vorm met de kenmerkende ‘bult’.

**GELIJKENDE SOORTEN:** Vergelijkbaar met andere vinvissen (blz. 44–54) in grootte, maar die hebben onderscheidende vinnen. **Grijze walvis** (blz. 55) en **Potvis** (blz. 56), hebben knobbels in plaats van een vin en een rij ‘knokkels’ langs de staartaanzet. De uiterst zeldzame **Noordkaper** (blz. 38) en **Groenlandse walvis** (blz. 36) missen de bult en hebben korte, donkere flippers en staartvinnen met gladde randen.

De korte, gedrongen rugvin en de naamgevende bult op de rug maken de Bultruggen gemakkelijk herkenbaar.

ZWEMRICHTING →

**DUIKEN:** Typisch <50 (max. 150) m diep voor 3–10 (max. 20) minuten; langer en dieper in de winter.



**SURFACING:** De blows komen vaak onregelmatig tijdens het reizen; bij diepduiken wordt de staartvin vrij van het water opgeheven, waardoor de onregelmatige 'achterrand' van de staartvin en een zwart-wit patroon aan de onderzijde zichtbaar wordt. Duiken duren gemiddeld 6 minuten.

**DETERMINATIE:** Dankzij een reeks unieke kenmerken is deze soort gemakkelijk te determineren. **Het lange, gebochelde profiel is op zichzelf al zeer onderscheidend, maar de met bultjes bedekte kop, de gerafelde gerande, witgekleurde staartvin of de lange witte flippers** zijn ieder op zich diagnostische kenmerken.

De **onderzijde van de gerafelde staartvin heeft een variabel patroon in wit**, waarmee individuele dieren kunnen worden herkend.



**Extrem lang, vrijwel witte flippers.**



Het lichaam wordt steil gebogen voor een diepe duik, waardoor de geknobbelde staartaanzet is te zien.



Het met knobbels bedekte rostrum is uniek voor de bulrug.



**BLOW:** Dichte, brede en 'paddenstoel'-vormige blow.

*De bovenkant van de kop blijft vaak tegelijkertijd zichtbaar met de bult en de kleine vin op de rug.*

ZWEMRICHTING →



**ON Orka** (Zwaardwalvis)*Orcinus orca*

Standsoort en doortrekker in hele regio.

L ♂ 6,0–9,5 m; ♀ 5,0–8,5 m |  
 GW ♂ 6000–10.000 kg; ♀ 3000–7500 kg

**BESCHRIJVING:** Onmiskenbaar, opvallend; robuuste torpedovormige walvisachtige met een spitse kop. Zwarte rug en flanken met een lichtgrijs 'zadel' dat van onder de rugvin omhoog komt op de rug achter de rugvin. Het wit op de kin en de onderkaak loopt door als een smalle band aan de onderkant voorbij de flippers en verbreedt zich tot een lob op de achterste flanken. De onderzijde van de staartaanzet is zwart; de basis van de staartaanzet en onderzijde van de staartvin zijn wit; de bovenzijde is zwart. De flippers zijn karakteristiek 'peddel'-vormig.

**GROEPSGROOTTE:** Orka's brengen het grootste deel van hun leven door in familiegroepen van 2–30. Foto-identificatieonderzoek heeft aangetoond dat dezelfde groepen jaar na jaar terugkeren naar dezelfde locaties.

**GEDRAG:** Snel en energiek, meestal met een snelheid van 5-10 km/u, maar in staat tot 45 km/u bij het achtervolgen van een prooi. Sociaal en demonstratief, en maakt vaak uitbundige en acrobatische sprongen. Kan porpoisen en golf-surfen, breachen, tail- en flipper-slappen, lob-tailen en spy-hoppen. Regelmatig op zee te zien bij ringzegen- en langelijvissersboten waar ze foerageren op gevangen of overboord gegooid vis, resp, makreel en tonijn.

**VOORKOMEN:** Wereldwijd, met de hoogste dichtheden in subpolaire gebieden. Populaties in de regio verschillen in zowel hun favoriete leefgebied als jachtgewoonten; op open zee blijven groepen in diep water en jagen op vissen als haring en makreel; kustgroepen zijn opportunistische jagers – ze jagen op zeehonden langs de kust, maar vangen ook zee-eenden en alken van het oppervlak. Ze vallen af en toe andere walvissen en dolfinen aan. De dieren van de westelijke Middellandse Zee foerageren op Atlantische blauwvintonijn die door de Straat van Gibraltar trekt.

*Typische ontmoeting met een familiegroep.*



**WAAR TE ZIEN:** Verrassend moeilijk te vinden voor zo'n wijdverspreide soort, grotendeels vanwege zijn reislust. **IJsland:** regelmatig, hoewel niet gegarandeerd, het hele jaar door, met name in het westen, nov.-juli (piek dec.-maart en mei-juni). **VK:** recentelijk regelmatig in de omgeving van Shetland april-nov. (piek juni-juli). De kleine populatie van de Straat van Gibraltar wordt het meest betrouwbaar aangetroffen in juli en augustus.

**WAARNEMINGSTIPS:** Dichte groepen meeuwen die cirkelen en foerageren op waterpartijen net buiten de kust, kunnen een aanwijzing zijn dat er jagende orka's in de omgeving zijn – de restanten die overblijven zijn onweerstaanbaar voor lokale aaseters.

**GELIJKENDE SOORTEN:** Het mannetje is onmiskenbaar; vrouwtjes kunnen eventueel worden verward met een verre **Gramper** (blz. 92), die een stomp voorhoofd heeft, of een **Zwarte zwaardwalvis** (blz. 68) die geheel zwart is.

**ANDER BEELD:** Tail-slapping, spy-hopping (blz. 31)



**DUIKEN:** Variabel; <20 m diep en <1 minuut, maar ook 50–100 (max. 250 m) diep voor 4–10 (max. 20) minuten.



De blow, de kop en de rugvin verschijnen tegelijkertijd ...

... en dan het eerste deel van de rug ...

... gevolgd door de opvallende rugvin ...



... en dan wordt de staartaanzet gebogen voor de duik.

Mannetjes hebben een driehoekige vin; vrouwtjes/ onvolw. een haakvormige.

♀/ onv.

♂

**SURFACING:** Maakt doorgaans 3–6 duiken van <1 minuut voordat hij een langere duik maakt; kan echter naar boven komen, een keer ademen en onmiddellijk weer duiken.

**DETERMINATIE:** Onmiskenbaar en misschien wel de opvallendste en bekendste walvisachtige. **Stevig, zwart, torpedovormig lichaam met witte onderzijde, witte oogvlek en opvallende rugvin** (driehoekig en lang bij volwassen mannetjes; haakvormig en kleiner bij vrouwtjes en onvolwassen). De meeste dieren hebben een **lichtgrijs 'zadel' achter de rugvin.**

Wanneer een orka rolt, is het **grijze 'zadel' achter de rugvin** onderscheidend, hoewel variabel tussen individuen.



Vrouwtjes en onvolwassen dieren zijn aanzienlijk korter dan mannetjes en hebben een kleinere, sikkelvormige rugvin. De vorm en grootte van de vin is afhankelijk van leeftijd en geslacht. Volwassen mannetjes zijn het meest onderscheidend, met brede, driehoekige rugvinnen tot 2 m hoog.



Spy-hopt vaak.



**BLOW** (NIET AFGEBEELD): Laag en breed, naar voren toe, niet gemakkelijk te zien.

*Klassiek profiel van een mannetje Orka*

ZWEMRICHTING →



# De spitssnuitdolfijnen

Zie ook *De grote walvissen* blz. 34  
en *Kleine walvisachtigen* blz. 62

GEWONE DOLFIJN (OP DEZELFDE SCHAAL)



**NOORDELIJKE  
BUTSKOP**  
7,0–9,0 m blz. 104



**DOLFIJN VAN CUVIER**  
5,0–7,0 m blz. 106



**GEWONE SPITSSNUITDOLFIJN**  
4,0–5,5 m blz. 98



**SPITSSNUITDOLFIJN VAN TRUE**  
4,0–6,0 m blz. 102

NB sommige exemplaren van True hebben een donkerder meloen, waardoor hij op zee erg moeilijk van Spitsnuitdolfijn van Gervais is te onderscheiden.



**SPITSSNUITDOLFIJN  
VAN GERVAIS**  
4,6–6,0 m blz. 103



**SPITSSNUITDOLFIJN  
VAN BLAINVILLE**  
4,0–6,0 m blz. 100



Typisch profiel van een opduikende spitssnuitdolfijn met een vinpositie op ongeveer  $\frac{2}{3}$  van de rug

